

Reg. No. :

FY-19

Name :

FIRST YEAR HIGHER SECONDARY EXAMINATION, MARCH 2020

Part – III

Time : 2½ Hours

SANSKRIT SASTRA

Cool-off time : 15 Minutes

(Optional)

Maximum : 80 Scores

General Instructions to Candidates :

- There is a 'Cool-off time' of 15 minutes in addition to the writing time.
- Use the 'Cool-off time' to get familiar with questions and to plan your answers.
- Read questions carefully before answering.
- Read the instructions carefully.

क विभागः

व्याकरणम्

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

(3 × 1 = 3)

(क) 'ह्रस्वस्य शेपरे तुक् वा स्यात्' – सूत्रं किम् ?

(सुपि च, शि तुक्, डेर्यः)

(ख) शरि विसर्गस्य विसर्गो वा स्यात् । सूत्रं किम् ?

(वा शरि, विसर्जनीयस्य सः, ससजुषोरुः)

(ग) अनभिहिते कर्तरि करणे च तृतीया स्थान् । सूत्रं किम् ?

(कर्तुरीप्सिततमं कर्म, कर्तृकरणयोस्तृतीया, साधकतमं करणम्)

II. अधोदत्तेषु द्वौ पूरयत ।

(2 × 1 = 2)

(क) प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे _____ ।

(ख) _____ स्वस्तिस्वाहास्वधाऽलं वषड्योगाच्च ।

(ग) मुखनासिकावचनोऽ _____ ।

(घ) इचुयशानां _____ ।

III. सन्धिकार्ये उचितसूत्राणि पेटिकायाः चित्वा लिखत ।

(1 × 3 = 3)

सुधी + उपास्यः

सुध् य् उपास्यः

सुध् ध् य् उपास्यः

सुद् ध् य् उपास्यः

झलां जश् झशि, अनचि च, इको यणचि

IV. उदाहरणानुसारं पदानि सप्रमाणं सन्धत ।

(2 + 2 = 4)

उदा : हरे + ए – हरये, एचोऽयवायावः ।

1. नै + अकः _____, _____ ।

2. दैत्य + अरिः _____, _____ ।

V. पेटिकायां दत्तसूत्रेषु प्रगृह्यसंज्ञाविधायकानि सूत्राणि निर्धार्य लिखत ।

(1 × 4 = 4)

सुपि च, ओत्, डेर्यः, निपात एकाजनाङ्, हलन्त्यम्, अदसो मात्, ईदूदेद्द्विवचनं प्रगृह्यम्

VI. यथोचितं योजयत :

(4 × 1 = 4)

क

ख

1. तत् + लयः	–	तच्छिवः
2. हरिम् + वन्दे	–	चिन्मयम्
3. चित् + मयम्	–	हरिं वन्दे
4. तत् + शिवः	–	तल्लयः

VII. सम् + स्कर्ता → संस्कर्ता इति सन्धिकार्ये स्खालित्यमस्ति चेत् निवारयित्वा लिखत । (1 × 4 = 4)

सम् + स्कर्ता

संस्कर्ता - खरवसानयोर्विसर्जनीयः ।

सँस्कर्ता - अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः ।

संस्कर्ता - अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा ।

संस्कर्ता - समः सुटि ।

संस्कर्ता - संपुकानां सो वक्तव्यः ।

VIII. सन्धिकार्ये उचितसूत्राणि लिखत । (1 × 4 = 4)

शिवस् + अर्च्यः

शिवर् अर्च्यः = _____ ।

शिव उ अर्च्यः = _____ ।

शिवो अर्च्यः = _____ ।

शिवोऽर्च्यः = _____ ।

IX. रेखाङ्कितपदानां विभक्तिं सप्रमाणं लिखत । (2 + 2 = 4)

(क) कटे आस्ते

(ख) धावतः अश्वात् पतति ।

X. प्रदत्तयोः 'क' 'ख' विभागयोः एकस्य उत्तरं लिखत ।

(1 × 8 = 8)

(क) माहेश्वरसूत्राणि लिखित्वा सूचनानुसारं अधः प्रदत्तानि प्रत्याहाराणि च लिखतः

सूचना - इक् = इ उ ऋ ल् ।

यण् = _____ ।

एच् = _____ ।

शल्ल् = _____ ।

(ख) सोदाहरणं व्याख्यात -

(1) षुना षुः ।

(2) यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा ।

ख विभागः

XI. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

(5 × 1 = 5)

(क) तर्कसंग्रहस्य कर्ता कः ?

(कपिलः, अन्नभट्टः, कणादः)

(ख) कति पदार्थाः सन्ति ?

(सप्त, नव, पञ्च)

(ग) संयोगनाशकः गुणः कः ?

(विभागः, पाकः, रसः)

(घ) अनुकूलवेदनीयं किम् ?

(सुखम्, दुःखम्, इच्छा)

(ङ) अनादिः सान्तः _____ ।

(प्रागभावः, प्रध्वंसाभावः, अत्यन्ताभावः)

XII. प्रदत्तेषु प्रश्नेषु षण्णाम् उत्तराणि वाक्येन वाक्यद्वयेन वा लिखत ।

(6 × 2 = 12)

(क) सामान्यं कतिविधम् ? के च ते ?

(ख) मूर्तद्रव्याणि कानि ?

(ग) अतीतादिव्यवहारहेतुः कः ?

(घ) प्रमाणभेदाः के

(ङ) कारणस्य लक्षणं किम् ?

(च) उपमानस्य लक्षणं लिखत ।

(छ) पञ्चकर्माणि कानि ?

XIII. प्रदत्त प्रश्नेषु द्वयोः उत्तरं लिखत ।

(2 × 3 = 6)

(क) प्रत्यक्षप्रमायाः लक्षणं किम् ? विशदयत ।

(ख) व्याप्तिं सोदाहरणं विशदयत ?

(ग) हेत्वाभासः कति विधः ? के ?

XIV. मञ्जुषायाः उचितपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

रसनग्राह्यो गुणः ____ । स च मधुर-अम्ल - लवण - कटु ____ तिक्रभेदात् षड्विधः । ____ वृत्तिः ।
(पृथिवीजल, कषाय, रस, गन्धः)

(3 × 1 = 3)

XV. यथोचितं योजयत ।

1. संयोगः घटगतरूपप्रत्यक्षम्
2. संयुक्तसमवायः शब्दप्रत्यक्षम्
3. संयुक्तसमवेतसमवायः घटप्रत्यक्षम्
4. समवायः घटगतरूपत्वप्रत्यक्षम्

(4 × 1 = 4)

XVI. खण्डिकामारचयत (1 × 4 = 4)

‘वाक्यार्थज्ञानहेतवः’ ।

XVII. प्रदत्तयोः प्रश्नयोः एकमधिकृत्य सूचनानुसारम् उपन्यस्यत ।

(1 × 6 = 6)

(क) ‘अनुमानप्रक्रिया’ ।

(सूचनाः व्याप्तिज्ञानं, लिङ्गदर्शनं, परामर्शः, व्याप्तिस्मरणं, अनुमितिः)

(ख) ‘स्वार्थानुमान - परार्थानुमानयोः भेदः’ ।

(सूचनाः स्वानुमितिहेतुः, स्वानुमानं, पञ्चावयववाक्यम्)

